

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ЯК ФАКТОРУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА З УРАХУВАННЯМ ПОЛЬСЬКОЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ

Сформульовані підходи до розуміння соціальної інженерії. Проблема технологічності перетворення соціальних інститутів суспільства є одним з найважливіших питань, що стоїть перед соціологією сучасного періоду, та особливо в період соціальної кризи. І польські, і українські науковці, спрямовують свої обґрунтування на так званий захист доцільності соціальної інженерії.

ВСТУП

Соціальна інженерія нерозривно пов'язана зі сферою управління і водночас, сама є сферою науково-практичної діяльності. В науковій літературі саме поняття «соціальна інженерія» загалом визначається як синергія прикладних соціальних наук, які спрямовані на таку зміну організаційних структур, яка не тільки визначає людську модель поведінки, але й забезпечує контроль над нею. Останні роки проблематика соціальної інженерії становить широкий інтерес для науковців та практиків у зв'язку із радикальними трансформаційними змінами в суспільстві.

Сьогодні фахівець в галузі соціальної інженерії займається соціальними проблемами на виробництві та при взаємодії з громадськістю, а тому має мати широку методологічну та технологічну підготовку. А отже, наукові дослідження в сфері соціальної інженерії становлять постійну проблематику для пошуку нових управлінських відповідей.

Проблематика соціальної інженерії носить міждисциплінарний характер і тому становить високий інтерес серед науковців різних галузей. Неможливо уявити соціальну інженерію поза рамками теорії управління, соціології та філософії як загальної методології наукових досліджень. Крім того, на становлення соціальної інженерії значний вплив зробили психологія та прикладна антропологія.

Серед сучасних українських науковців, які займаються дослідженням соціальної інженерії, варто виділити О.В. Антонову, В.М.Зуєва, А.А. Мельниченка, Т.В. Ткач. та інші. Крім того, дане дослідження проведене з урахуванням напрацювань таких відомих польських науковців, як Яцек Курчевські та Адам Подгурецкі [3, 4]. Широкий розвиток соціальної інженерії як прикладної науки зумовлює необхідність в постійному пошуку нових знань в даній сфері, а отже і нових наукових досліджень.

Мета статті. Проаналізувати дослідження сучасних українських науковців в сфері соціальної інженерії та порівняти їх з польськими дослідженнями з метою сформулювати нові актуальні питання соціальної інженерії як фактору сталого розвитку суспільства.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На думку українських науковців, сьогодні не можна говорити про єдине поняття та єдиний підхід до поняття соціальної інженерії. Так, зокрема, А.А. Мельниченко зазначає, що «значення цього поняття варіюється в залежності від науково-філософських поглядів дослідників і в деяких випадках редукується до значення напрямку прикладної соціології чи навіть до маніпуляційної технології» [1].

Людина, яка використовує методи соціальної інженерії, вважає, що мета, яку вона переслідує, важливіше, ніж істина або самостійне мислення осіб, які перенесли маніпуляції. Соціальна інженерія відноситься до людських емоцій і намагається «приспати людський розум».

Однак, на думку польського дослідника соціальної інженерії Адама Подгурецькі, такі методи можна використовувати «тільки для досягнення тих цілей, які є соціально значущі» [4].

Погоджуючись з польським науковцем, варто відмітити, що соціальна інженерія може бути використана на благо суспільства. Прикладом може слугувати впровадження позитивних ідей в освітньому процесі. Так, з давніх часів деякі методи соціальної інженерії були використані мимоволі лідерами для підтримки людей, що знаходяться в тяжких життєвих обставинах. Багато світових релігій несвідомо використовують соціальну інженерію, щоб посилити позитивну дію на віруючих та дати їм терпіння на повсякденне тяжке життя.

На нашу думку, соціальна інженерія може бути зрозуміла наступним чином. По-перше, як індивідуальні або колективні дії, спрямовані на досягнення бажаної поведінки індивідів і соціальних груп. По-друге, як комплекс директив, націлених на раціональне перетворення суспільного життя. По-третє, як теоретична рефлексія над доцільними суспільними діями, приймаючи їх дієвість як одне з головних критеріїв аналізу. І по-четверте, як мистецтво або вміння ефективного впливу на людей.

Професор Варшавського університету Яцек Курчевські вважає, що соціальну інженерію слід розглядати як:

- знання про те, як досягти бажаного стану справ з погляду соціології;
- вміння вчинення запланованих змін суспільної і індивідуальної реальності;
- знання загальних методів перетворення соціальної реальності людини [3; 57].

Можна виділити за польським науковцем Адамом Подгурецькі три погляди на соціальну інженерію:

1. класична концепція соціальної інженерії, що спирається на порівняння і зіставлення різних загальних закономірностей в соціології та суміжних науках для того, щоб перевести їх на мову відповідних практичних директив;
2. клінічна соціальна інженерія, концепція якої полягає в тому, щоб ці директиви були прийняті та реалізовані. Працює у співпраці з тими, кому такі директиви адресовані;
3. експериментально-інтервенційна концепція вважає своїм завданням інтервенцію по відношенню до суспільних груп, установ, організацій щоб вказати на потребу соціологічної дії з підрахунком вигоди і витрат [4; 47].

Крім того, сьогодні практично неможливо уявити сучасне інформаційне суспільство без використання мережі Інтернет. А тому соціальна інженерія так дотична до цієї сфери. Зокрема соціальна інженерія і соціотехніка в інформаційних технологіях розглядається як комплекс методів, що мають на меті отримання неявної інформації в Інтернеті через кіберпростір. Хакери часто використовують незнання або легковажність користувачів інформаційних систем, щоб подолати безпеку. При цьому вони використовують найслабший елемент такої системи безпеки, якою є людина.

Поняття соціальної інженерії в сфері інформаційних технологій було введено американцем Кевіном Митником і досить часто згадується в ряді статей та доповідей з безпеки мереж та інформації. Статистика демонструє, що велика кількість людей не достатньо зосереджує свою увагу на безпеку при використанні власної конфіденційної

інформації, що в свою чергу, робить людину вкрай вразливою до соціальної інженерії та її методів.

На думку українського науковця Зуєва В.М., «саме з використанням соціально-технологічних рішень справа не така вже й однозначна. В минулому столітті віра в те, що соціальна інженерія є не лише бажаною, але й можливою, сформувалася значною мірою під впливом того стилю, завдяки якому багато економістів інтерпретували функціонування ринку і процеси виробництва. Запропоновані ними концепції економічного гатунку породили ідеї, які далеко виходять за межі можливого. Вони стали тією сполучною ланкою, за допомогою якої були закладені та розроблені принципи державного втручання в економіку і побудови «держави загального добробуту». Деякі з цих економістів були радниками „соціальних інженерів”, пропонуючи останнім способи маніпулювання системою, спрямовані на досягнення бажаних результатів» [2].

Заходячи в царину соціотехніки, наведемо декілька прикладів маніпуляцій. Дані приклади не претендують на новизну, але на нашу думку чітко представляють деякі загрози використання соціотехніки в антигуманних цілях з метою впливу на суб'єкт маніпуляції:

1. «Очевидний вибір» – адепт соціотехніки представляє суб'єкту маніпуляцій декілька точок зору, але сама його думка, яка сумісна з його поглядами, в завуальований спосіб виявляється в більш позитивних кольорах серед інших;

2. «Висміювання» – адепт соціотехніки старається при висвітленні думки висміювати невігідні для нього факти;

3. «Авторитетне свідоцтво» – адепт соціотехніки посилається на авторитетне джерело (експерта), який завідомо зацікавлений в наданні хибної інформації та підміні фактів;

4. «Незалежна думка» – адепт соціотехніки так формує свої думки та висловлювання, щоб створити хибне враження у суб'єктів в своїй незацікавленості переконати адресатів.

5. «Селекція фактів» – адепт соціотехніки, здійснюючи маніпуляції обирає тільки ті факти які для нього зручні і при цьому блокує доступ суб'єктів до інших даних;

6. «Заміна назв» або «Новомова» – адепт соціотехніки творить нові слова і поняття, яким надає сильний емоційний фон, а потім використовує масово через передачу повідомлень. Таким чином фахівець соціальної інженерії винаходить гасло, яке потім намагається поширити якомога більше;

7. «Трансфер» – адепт соціотехніки старається з'єднати своє послання з уже відомими позитивними поняттями, укріпити його серед своїх одержувачів.

Наведені прикладні приклади використання соціальної інженерії показують, якими загрозливими вони можуть бути при бажанні маніпулятора.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проаналізувавши дослідження сучасних українських науковців в сфері соціальної інженерії та порівнявши їх з науковими пошуками польських дослідників, сформульовані наступні висновки.

Соціальна інженерія носить міждисциплінарний характер, і трактується неоднозначно різними науковцями в цілому через вузьке розуміння соціальної інженерії виключно як маніпулятивної діяльності. На відміну від “класичного підходу Поппера”, що наполягає на можливості і обґрунтованості соціальної інженерії більшого масштабу. Така соціальна інженерія за Поппером здійснюється на інституціональному рівні.

Польські науковці Яцек Курчевські і Адам Подгурецьки розглядають соціальну інженерію з різних сторін, і залежно від обраної наукової призми і наукового кута, доходять до різних висновків, які в цілому стають на захист важливості соціальної інженерії як прикладної науки.

На нашу думку, проблема технологічності перетворення соціальних інститутів суспільства є одним з найважливіших питань, що стоїть перед соціологією сучасного періоду, та особливо в період соціальної кризи.

В цілому можна відмітити, що і польські і українські науковці, спрямовують свої обґрунтування на так званий захист доцільності соціальної інженерії.

Очевидно, що прийняття будь-яких управлінських рішень (а особливо на вищому інституційному рівні, коли вирішується доля цілої держави або нації) не може ґрунтуватися тільки на припущенні головних стейкхолдерів або просто «благого наміру». І тут дослідження конкретних механізмів та соціальна обґрунтованість, «інженерність» в побудові відносин займають своє місце і оформлюються в науку соціальної інженерії.

Список використаних джерел

1. Мельниченко А.А. Соціальна інженерія як фактор забезпечення стійкого розвитку соціальних систем / А. А. Мельниченко // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – № 1. – С. 73-78.
2. Зуєв В. М. Соціальні технології в царині соціальної інженерії і соціального конструювання / В. М. Зуєв // Вісник Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”. Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – № 2. – С. 29-33.
3. Jacek Kurczewski, Problemy analizy działań socjotechnicznych, [w:] Socjotechnika, Książka i Wiedza, Warszawa 1999, vol. 1, p. 57.
4. Adam Podgórecki, Logika praktycznego działania, [w:] Socjotechnika, pod redakcją naukową Adama Podgóreckiego, Książka i Wiedza, Warszawa 1998, vol. 2, p. 47.

References

1. Melnychenko A.A. Sotsialna inzheneriya yak faktor zabezpechennya stiykogo rozvitku sotsialnih system [Social engineering as a factor of sustainable development of social systems], *Visnik NTUU “KPI”. Politologiya. Sotsiologiya. Pravo: zbirnik naukovih prats [Bulletin “KPI”. Political science. Sociology. Law: Collected Works]*, 2012, no.1, pp. 73-78. (in Ukrainian).
2. Zuyev V. M. Socialni texnologiyi v czaryni socialnoyi inzheneriyi i socialnogo konstruyuvannya. [Social technologies in the field of social engineering and social construction], *Visnik NTUU “KPI”. Politologiya. Sotsiologiya. Pravo: zbirnik naukovih prats [Bulletin “KPI”. Political science. Sociology. Law: Collected Works]*, 2012, no. 2, pp. 29-33. (in Ukrainian).
3. Jacek Kurczewski, Problemy analizy działań socjotechnicznych, [w:] *Socjotechnika*, Książka i Wiedza, Warszawa 1999, t. 1, p. 57.
4. Adam Podgórecki, Logika praktycznego działania, [w:] *Socjotechnika*, Książka i Wiedza, Warszawa, 1998, vol. 2, p. 47.

Цимбаленко Я.Ю. Актуальные вопросы социальной инженерии как фактора устойчивого развития общества с учетом польской научной мысли

Статья посвящена поискам новых актуальных вопросов социальной инженерии через рассмотрение опыта польских исследователей и современных украинских ученых. Приведены различные научные подходы к науке социальная инженерия, и сформировано собственный подход к пониманию социальной инженерии.

Сформулировано, что социальная инженерия может быть понятна следующим образом. Во-первых, как индивидуальные или коллективные действия, направленные на достижение желательного поведения индивидов и социальных групп. Во-вторых, как комплекс директив, нацеленных на рациональное превращение общественной жизни. В-третьих, как теоретическая рефлексия над целесообразными общественными действиями, принимая их действенность как один из главных критериев анализа. И, в-четвертых, как искусство или умение эффективного влияния на людей.

Социальная инженерия может быть использована на благо общества. Примером может служить внедрение позитивных идей в образовательном процессе и в религиозной деятельности для усиления положительного действия на верующих.

Проблема технологичности превращения социальных институтов общества является одним из важнейших вопросов, что стоит перед социологией современного периода, и особенно в период социального кризиса. И польские, и украинские ученые, направляют свои обоснования на так называемую защиту целесообразности социальной инженерии.

Ключевые слова: социальная инженерия, польские ученые, устойчивое развитие общества

Tsimbalenko Y.Y. Actual questions of social engineering as a factor of sustainable development of society with the Polish scientific thought.

Research work is dedicated to finding new topical issues of social engineering through the study of works of Polish scholars and modern Ukrainian scientists. Shows the different scientific approaches to the science of “social engineering” and formed his own approach to understanding social engineering.

Formulated that social engineering can be understood as follows. First, both individual and collective action to achieve the desired behavior of individuals and social groups. Second, as a set of guidelines aimed at rational transformation of social life. Thirdly, as a theoretical reflection on appropriate social activities, taking their effectiveness as one of the main criteria analysis. And fourth, as art or ability to effectively influence people.

Social engineering can be used for the benefit of society. An example is the introduction of positive ideas in education and religion to enhance the positive effect on believers.

Problem technological transformation of social institutions of society is one of the most important issues facing the sociology of the modern period, and especially during social crisis. And the Polish and Ukrainian scientists focus their study on the so-called protection of the feasibility of social engineering.

Keywords: social engineering, Polish scientists, steady development